

ПРО СЕМАНТИКУ GEFÜHL ЯК АСОЦІАТИВНИЙ ВИЯВ

РОМАНОВА Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті здійснено комплексний аналіз результатів спрямованого асоціативного експерименту на слово-стимул *Gefühl*, виокремлено основні види асоціацій, що лежать у основі вербального подразника, окреслено його семантичний зміст як асоціативний вияв.

Ключові слова: асоціат, асоціація, семантика, слово-реакція, слово-стимул.

Романова Н. В. О семантике Gefühl как ассоциативном проявлении. В статье осуществлён комплексный анализ результатов направленного ассоциативного эксперимента на слово-стимул *Gefühl*, выделены основные виды ассоциаций, которые лежат в основе вербального раздражителя, обозначено его семантическое содержание как ассоциативное проявление.

Ключевые слова: ассоциат, ассоциация, семантика, слово-реакция, слово-стимул.

Romanova N. V. The semantics Gefühl as an associative expressions. The article presents a comprehensive analysis of directional associative experiment on word-stimulus *Gefühl*, singled out the main types of associations that are based on verbal stimulus, outlined its semantic content as associative expression.

Key words: associate, association, semantics, word-response, word-stimulus.

Питання семантики мовних одиниць у мовленні та різних дискурсах, дослідження "живого" семантичного обсягу слів посідають вагоме місце в сучасних лінгвістичних наукових розвідках, які прагнуть висвітлити не лише окремі різномірні факти, але й з'ясувати загальні вектори семантичного розвитку лексико-семантичної системи мови [11, с. 57-60]. Вивчення асоціацій дає змогу реконструювати фрагменти знань про реалії дійсності, долучитися до життєвого досвіду досліджуваних, побудувати асоціативне поле слова-стимулу з урахуванням усіх типів зв'язків між його смисловими конститuentами [9, с. 261]. Саме це й зумовило насамперед вибір теми наукового розшуку. Актуальність статті визначається спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на всебічне вивчення семантичних процесів мовних одиниць, що відбуваються в комунікативному акті й впливають на зміст міжкультурного спілкування й порозуміння.

Мета пропонованої студії — комплексний аналіз результатів спрямованого асоціативного експерименту (САЕ) на слово-стимул *Gefühl*, виявлення основних типів асоціацій, інвентаризація семантики асоціатів, отриманих у перебігу САЕ.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) розкрити особливості психологічного поняття "асоціація";
- 2) проаналізувати одержані результати САЕ з лінгвістичної, психолінгвістичної та психологічної точок зору;

3) виявити специфіку семантики одержаних асоціатів;

4) окреслити зміст асоціативного поля *Gefühl* й зіставити його із ситуативно-тематичним полем (СТП).

Німецькомовне *Gefühl* "почуття; емоція; відчуття" можна кваліфікувати як асоціативну-емотивну мовну одиницю, оскільки воно, не виражаючи значення наведених психічних станів і процесів, все ж відсилає мовця до них і тому викликає почуттєві, побічні асоціації [4, с. 35].

Під асоціацією (від лат. *associo* – "з'єдную, зв'язую") розуміють "такий зв'язок між психічними явищами, при якому актуалізація одного з них викликає актуалізацію іншого" [6, с. 54]. Це зв'язок, що здатний поєднувати існуючий досвід індивіда з новим його досвідом, призводити до активації стереотипів, змін оцінок, структурації чи переструктурації певних сегментів концептуальної та мовної картини світу, формування нових стереотипів, появи нових системоутворювальних зв'язків. Отже, важливою закономірністю розглядуваного зв'язку є його вибірковість, яка виявляється в тому, що індивід поєднує явища і предмети об'єктивного чи віртуального світу не довільно, а за їхніми окремими ознаками, властивостями, характеристиками чи рисами. Швидкість вибору асоціацій у різних людей різна, бо залежить від типу нервової системи організму, знань людини про об'єкти, сформованості "банку образів" об'єктів, вікового цензу, мотивації, ситуації переживання, емоційного забарвлення останнього (негативне, позитивне, нейтральне), рівня володіння мовою і мовленнєвої реакції.

Розрізняють чотири види асоціацій — "за схожістю, контрастом, суміжністю у просторі, у часі" [12, с. 17]. Джерелом асоціацій можуть бути зовнішні (предметні) та внутрішні (розумові) чинники.

За своїм походженням *зовнішні* чинники пов'язані передусім із візуалізацією *освоєних* і *пізнавальних* значущих для суб'єкта характеристик об'єктів реальної дійсності. Тут висувається на передній план принцип просторової орієнтації суб'єкта, поняття "горизонталь" і "вертикаль", три просторових координати "верх / низ", "вперед / назад", "вправо / вліво", які утворюють тримірну модель простору, дуальність полярності просторових координат, а також преференція горизонтальної площини для зорового сприймання [2, с. 100-101]. При цьому важливу роль відіграють *окомір* ("здатність із різною точністю сприймати, оцінювати і порівнювати величини об'єктів, які сприймаються зорово, інтервалів між ними і відстаней до них" [13, с. 122]), *акомодация* ("зміна опуклості кришталіка відповідно до віддалі предмета") та *конвергенція* органа зору ("спрямування очей на предмет сприймання"). Візуальне сприймання об'єктів у просторі супроводжується зоровими ілюзіями, тобто неточним сприйманням "розмірів, паралельності, опуклості, угнутості" [8, с. 158]. У цьому контексті зміст асоціації фактично релевантний сенсорним особливостям (зоровим, слуховим, нюховим, дотиковим, смаковим, температурним) суб'єкта щодо сприйманого об'єкту. Треба наголосити, слідом за С. Д. Максименком, що лише

один із різновидів сприймання постає як провідний, а інші — як допоміжні. Звідси і стереотипність чи стандартність, і одиничність чи індивідуальність асоціацій.

Внутрішні чинники співвідносяться із віртуалізацією створених суб'єктом *образів* і *уявлень* про певні ознаки і властивості освоєних і пізнаних об'єктів реальної дійсності. Віртуальність образів об'єктів і уявлень — це природно-штучний процес нейтралізації опозиції між об'єктивно існуючим і суб'єктивно сприйнятим об'єктом: "образ є перетворенням первинного буття у буття вторинне, відображене та замкнене у чуттєву доступну форму" [1, с. 10]. У цьому розумінні асоціація апелює до певного виду свідомості й типу мислення суб'єкта і постає як *психічна репродуктивна модель*, в якій утілено узагальнений, скомпонований зміст освоєного й пізнаного об'єкта реальної дійсності. Очевидно, можна твердити, що якісні характеристики образів і уяви — *сила, яскравість і самобутність* — є опосередкованими показниками багатогранності духовного світу суб'єкта. Вони привносять із собою зсуви в баченні опозиції між реальним і ірреальним змістом об'єкта. Відповідно, і семантика "полів" асоціативності та ситуативності має різну природу та структуру — за наявністю та співвідношенням предметно-логічного, емотивного, аксіологічного, що залежить від конкретного змісту діяльності, в яку включаються образи та уявлення [8, с. 191].

Повертаючись до семантики лексеми *Gefühl*, зазначимо, що нами було використано один із найдавніших проективних методів — асоціативний експеримент, точніше, його різновид — САЕ. Досліджуваним — носіям німецькомовної культури — було пред'явлено подразники у вигляді 96 слів-стимулів, щоб викликати асоціації, пов'язані з категорією "Емоції, почуття людини". На кожне написане слово-стимул досліджувані повинні були дати те слово-асоціацію, що перша спала їм на думку. Слова-стимули ми дібрали із едичних міфів "Старшої" і "Молодшої" Едди, чії сюжети містять інформацію про емоціогенні ситуації. Емоціогенні ситуації у розрізі нашої роботи — це "ситуації, які найчастіше викликають емоції в людини" [7, с. 241]. Зробимо наголос на тому, що емоціогенні ситуації є завжди спричиненими. Тут активаторами можуть бути зовнішні і внутрішні фактори.

Ознакою *зовнішніх* факторів, що стосуються емоцій певного суб'єкта / -ів, може бути причина, що впливає безпосередньо на сенсорні рецептори і викликає емоційні явища, як наприклад, за едичними міфами, це — дії чи поведінка Велетнів і Велетинь, богів Асів і богинь Асинь, поява сакральних тварин чи функціонування магічних іменних предметів (молот Мьольльнір, Ремінь Сили, Залізні Рукавиці).

Внутрішні емоціогенні ситуації апелюють до психічної природи людини, а саме: пам'яті, уяви або мислення [3, с. 97-98]. При цьому за змістом і пам'ять, і уява, і мислення мають бути емоційно забарвленими, як наприклад, за наведеними міфами, переживання емоції *подиву* при спогадах про красу і поезію бога-Аса Бальдра Доброго чи емоції *страху* при уявленні про могутність бога-Аса Тора.

Необхідно зазначити, що більшість досліджуваних (всього — 80 осіб) — студентки (59) іноземних мов (англійська та її американський варіант) університетів Німеччини федеральних земель — Баварія, Баден-Вюртемберг, Вільна держава Саксонія; кількість студентів майже в два рази менша — 21 особа, їх майбутня професія пов'язана із соціальною і технічною сферами.

Вік учасників САЕ коливається від 18 до 59 років.

Форма проведення САЕ — письмова.

Термін проведення САЕ — 2011–2012 рр.

Звернімося до одержаних слів-асоціацій на слово-стимул *Gefühl*, що ввійшло до складу (імпліцитного) кластера I "Загальні поняття". Принагідно зазначимо, що в структурі кожного кластера нараховується по 8 слів-стимулів. Позицію аналізованого слова-стимулу можна охарактеризувати як сильну — в списку воно інвентаризоване як фінальне. Головний ефект цієї позиції вбачається в реалізації власне категорії емоцій, актуалізації її асоціативних зв'язків гіпонімічного характеру.

Нами зареєстровано 68 чи 85% асоціатів і 12 чи 15% ігнорування. Ігнорування може свідчити про відсутність знань про предмет дослідження чи упереджене ставлення, "антипатію" досліджуваного до САЕ загалом, чи слова-стимулу зокрема, семантичних зсувів у "генетичній" чи "культурній" пам'яті досліджуваних.

Аналіз одержаних асоціативних реакцій (АР) здійснюють, як правило, за трьома напрямками: лінгвістичним, психолінгвістичним і психологічним [10, с. 93].

Лінгвістична характеристика АР на формально-граматичному рівні демонструє три різновиди реакцій:

1) реакція-словоформа (48 чи 60%): *Angst, Beklemmung, Chaos, Emotion (2), Empfindung, Freude (3), Gelassenheit, Gespür, Glück (3), Hass, Herz, Liebe (16), Schmerz (2), Seele (2), Sehnsucht, Sensibel, Trauer (4), Traurigkeit, Verletzlichkeit, Vorsicht, Wärme (2), Zuneigung*;

2) реакція-словосполучення (17 чи 21,3%): *emotional (2), fühlen, glücklich, gut, intensiv (2), menschlich, persönlich, sanft, temperamentvoll, unsicher, verwirrt, wandelbar, wichtig (3)*;

3) реакція-синтагма (3 чи 3,75%): *Getragen sein von Liebe, hä?, Schmetterlinge im Bauch*.

Основними граматичними характеристиками наведених асоціатів можна вважати:

1) функціональне навантаження мовних одиниць — слово (66 чи 82,5%) й (усталене) словосполучення (2 чи 2,5%); слово, будучи, особливою формою відображення об'єктивної дійсності, не лише позначає предмети чи явища, а й дає змогу людині оперувати речами мисленнево навіть при їх відсутності, здійснювати розумові дії і експерименти над предметами чи явищами; тут семантика асоціатів є відносно вільною й функціонально дифузною; словосполучення як рівноправна одиниця номінації є завжди складною назвою (В. В. Виноградов), утвореною за тією чи іншою структурною схемою, має насамперед конкретну семантику, апелює

до певної ситуації комунікативного акту; можна констатувати, домінування слова корелює із завданням нашого САЕ;

2) наявність гомогенного лексико-граматичного класу слів — повнозначні частини мови: іменники (48 чи 60%), прикметники (16 чи 20%), дієслова (1 чи 1,25%), вигуки (1 чи 1,25%); домінування іменників указує на предметність відчуття й сприйняття навколишнього світу досліджуваними;

3) особливість форми викладення — іменники подаються без артиклю, тобто акцентується значення номенів, а не їхні категорії; прикметники — в позитивній формі, двома різновидами — а) якісні (15 чи 18,8%), б) відносні (1 чи 1,25%); дієслова постають як повнозначні мовні одиниці, що могли б брати участь у творенні слова-стимулу (1 чи 1,25%); вигуки виражають інтелектуальну емоцію (*hā?*), яка вказує на незрозумілість досліджуваним слова-стимулу [15, с. 493].

Найпоширенішою АР є реакція-словоформа, що може свідчити про той факт, що слова існують у фонді мовної пам'яті як віртуальні, номінативні мовні одиниці, що активізують конкретні (*Herz*) й абстрактні (47 чи 58,75%) поняття, категорії "якість" (*Chaos*) і "кількість" (*Zuneigung*), а також уявлення (*Wärme*).

На морфемному рівні асоціати даного різновиду АР представлені трьома типами: 1) прості (*Hass*) (30 чи 37,5%), 2) похідні (*Gespür*) (17 чи 21,25%), 3) складні мовні одиниці (*Sehnsucht*) (1 чи 1,25%). Семантичних зв'язків між асоціатами в словотворчому процесі не зареєстровано. Гадаємо, підґрунтям домінування простих слів є стереотип мислення, що обіймає активний словниковий запас мови досліджуваного й формується в надрах культури мовної спільноти; обмежені й інтенсифіковані часові умови виконання САЕ – на всі 96 слів-стимулів дається 20 хвилин, тобто в середньому по 12,5 секунд на кожне слово-стимул; фізіологічна "економія" — менше зусиль і рухів при викладенні асоціата письмово; прагматизм, спрямований на створення "індивідуального комунікативного іміджу".

Семантично розглядувані асоціати репрезентовано асоціативно-емотивними мовними одиницями, в структурі яких виділяються три різновиди сем: 1) позитивні (*Freude*) (26 чи 32,5%), 2) негативні (*Angst*) (12 чи 15%), 3) нейтральні (*Emotion*) (10 чи 12,5%). Домінування асоціатів із позитивними семами може вказувати на значущість і місце позитивних емоцій в житті досліджуваних, осмислення позитивних функціональних характеристик об'єкта розуміння (*Gefühl*) чи упередження ставлення до САЕ.

Узагальнено, значення асоціатів слова-стимулу *Gefühl* інтерпретуються досліджуваними як психічне явище з емоційною основою, що переходить у людини в найвище почуття — любов (*Liebe* (16)) чи почуття приязні, доброзичливості (*Zuneigung*) (20%), емоційний стан (*Angst*, *Beklemmung*, *Freude* (3), *Gelassenheit*, *Trauer* (4), *Traurigkeit*) (13,75%), властивість психіки індивіда (*emotional* (2), *intensiv* (2), *sanft*, *temperamentvoll*, *unsicher*, *wandelbar*) (10%), інтенсивність вияву емоційного стану (*Glück* (3), *Hass*, *Schmetterlinge im Bauch*, *Sehnsucht*) (7,5%), пережита емоція

(*Getragen sein von Liebe, Schmerz* (2), *Verletzlichkeit*) (5%), оцінка психічного явища (*gut, wichtig* (3)) (5%), частина організму (*Herz, Seele* (2)) (3,75%), орган чуття (*Gespür*) (1,25%), загальний стан тіла і психіки (*Emotion* (2)) (2,5%), ознака емоційного стану (*glücklich, verwirrt*) (2,5%), вид біопсихічної енергії чи термальності (*Wärme* (2)) (2,5%), психічна процесуальність (*fühlen*) (1,25%), результат психічної процесуальності (*Empfindung, Sensibel*) (2,5%), стратегія поведінки (*Vorsicht*) (1,25%), наявність знань про слово-стимул (*hä?*) (1,25%), космічний субстрат (*Chaos*) (1,25%).

Різноманіття АР засвідчує "енциклопедичну" множинність знань про пізнавальні психічні процеси, вказує на динаміку в словесному відтворенні концептосфери поняття *Gefühl*, що простежується в чотирьох лексико-семантичних гілках зі своїми семантичними мікрополлями: субстантивній, ад'єктивній, вербальній та інтерекціональній, чий кількісний обсяг є досить контрастним: від 1 (вербальна, інтерекціональна гілки) до 47 асоціатів (субстантивна гілка).

Стереотипами субстантивних асоціацій *Gefühl* є *Liebe* (16), *Trauer* (4), *Freude* (3), *Glück* (3); ад'єктивних — *wichtig* (3) відповідно; вербальних і інтерекціональних — не зареєстровано. Домінування серед асоціатів саме *Liebe* не випадковість, а закономірність, генетичне коріння якої сягає першоджерел людської природи [5, с. 1]. Якісний склад асоціатів наведених семантичних гілок можна охарактеризувати як перехідний, зорієнтований на трансформацію й модифікацію об'єкта САЕ.

Психолінгвістична характеристика АР спрямована на вивчення їх текстопороджуваної й текстотвірної ролі в перебігу САЕ. Дії досліджуваних у цьому випадку трактуються як різновиди мовленнєвих актів, результатом яких є своєрідні "тексти-примітиви" [10, с. 93-94]. Наближення до процесу породження комунікативних текстів-висловлювань досліджуваними в умовах САЕ демонструють нечисленні реакції-синтагми та поодинокі реакції-присудки (*Gefühl — fühlen*). Тут стратегія їх поведінки нагадує швидше природну, а не штучно викликану комунікацію.

Виокремленні нами реакції-словоформи й реакції-словосполучення не утворюють зі словом-стимулом предикативних конструкцій, тому можуть вважатися текстами тільки умовно, суто на основі їх семантичної цілісності. Всередині непередикативних реакцій-словосполучень виділяються два типи відношень:

1) узгодженні зі словом-стимулом: *Gefühl — glücklich; Gefühl — verwirrt* (11 чи 13,8%);

2) неузгодженні зі словом-стимулом: *Gefühl — persönlich; Gefühl — wichtig* (5 чи 6,25%).

Безумовно, й узгодженні, й неузгодженні непередикативні реакції-словосполучення не розраховані на природний процес комунікації, вони лише ілюструють наявність у мовній свідомості досліджуваних стереотипних бінарних граматичних конструктивів, які активуються в умовах природної комунікації, трансформуючись і розгортаючись у потрібному для комунікації напрямку.

Таким чином, наведені асоціати — це, передусім, результат певних предметно-логічних і емотивних зв'язків, що являють собою певну семантичну "мережу", "радіус" дії якої покриває і задовольняє природний, штучний й штучно-природний комунікативні акти.

Психологічна точка зору на отримані АР передбачає їх розгляд на трьох різних, хоч і взаємопов'язаних рівнях:

- 1) глибинному, що існує між змістом асоціатів;
- 2) породжуваному в перебігу САЕ;
- 3) польовому.

Перший рівень: формально всі види АР є репрезентантами двох найбільш загальних типів будь-яких АР — асоціацій за суміжністю (у просторі або у часі) та асоціацій за схожістю. Можливі також нерозчленовані чи синкретичні асоціації [10, с. 95].

До асоціацій за *суміжністю* відносяться асоціати, що не мають спільних суттєвих ознак у своєму змісті із словом-стимулом: *Gefühl — Chaos, Gespür, gut, hä? Herz, intensiv (2), menschlich, persönlich, sanft, Schmetterlinge im Bauch, unsicher, Verletzlichkeit, verwirrt, Vorsicht, wandelbar, Wärme (2), wichtig (3)* — всього 21 чи 26,25% реакцій, різних — 59 чи 73,75%.

Серед асоціатів за *схожістю* можна виділити два різновиди: 1) детермінаційні, чий зміст входить у зміст слова-стимулу як одна із ознак цього змісту: *Gefühl — fühlen, glücklich, temperamentvoll* — всього 3 чи 3,75% реакцій, різних — 77 чи 96,25%; 2) класифікаційні, чий зміст містить у собі як мінімум одну суттєву ознаку: *Gefühl — Angst, Beklemmung, Emotion (2), emotional (2), Empfindung, Freude (3), Gelassenheit, Getragen sein von Liebe, Glück (3), Hass, Liebe (16), Sehnsucht, Sensibel, Trauer (4), Traurigkeit, Zuneigung* — всього 40 чи 50% реакцій, різних — 40 чи 50%. Всі наведені приклади пов'язані із *безпосередніми* АР досліджуваних на слова-стимули. *Опосередковані* АР включають якийсь третій імпліцитний член, що поєднує слово-стимул і асоціат: *Gefühl — [Ordnung] — Chaos, Gefühl — [Organ für Wahrnehmung] — Gespür, Gefühl — [von Person ausgehend] — persönlich, Gefühl — [Krankheit, Verletzung] — Schmerz (2), Gefühl — [sehr aufgeregt sein (im Zustand des Verliebtseins)] — Schmetterlinge im Bauch, Gefühl — [Mensch] — Seele (2), Gefühl — [Bedrohung, Risiko eines Misserfolgs] — unsicher, Gefühl — [Wunde] — Verletzlichkeit, Gefühl — [Gefahr, kritische Situation] — Vorsicht, Gefühl — [Veränderung; Wechsel] — wandelbar, Gefühl — [Feuer] — Wärme (2)* — всього 13 чи 16,25%, різних — 67 чи 83,75%. Поряд із названими АР постають і інші, зокрема *синкретичні* АР, які демонструють різні типи відношень: суміжність — схожість, детермінація — класифікація, безпосередність — опосередкованість, їх не можна чітко розмежувати. Так, у АР *Beklemmung* простежуються як відношення суміжності (просторове обмеження дихальних функцій внутрішніх органів — легенів, серця), так і класифікаційності (одна із форм емоційного стану *суму*). Суміщення аналогічних відношень зареєстровано і в АР *Gelassenheit, Sehnsucht*, які, з одного боку, вказують на психічне й фізіологічне реагування суб'єкта на зовнішні подразники, з іншого — ідентифікують форми

емоційного стану (спокій, афект). AP *Getragen sein von Liebe, Schmetterlinge im Bauch* можна тлумачити як безпосередні AP за суміжністю (пережите й те, що переживається), так і опосередковані AP (функціонування психіки людини в цілому та локалізація психічного переживання в нижній частині тіла [im Bauch]) — всього 8 чи 10% реакцій, різних — 72 чи 90%. Аналіз показує, що домінуючими відношеннями між вербалізованими явищами об'єктивної дійсності є відношення схожості (43%) й суміжності (26,25%). Найчастотнішими AP є безпосередні реакції — 69,25%, медіальними з деяким застереженням можна назвати опосередковані AP — 16,25%, найнижчі показники демонструють синкретичні AP — 10%. Такий розподіл AP значною мірою може бути зумовлений лексико-граматичними властивостями слова-стимулу, емоційним станом чи настроєм досліджуваних, їх установкою на САЕ. Безсумнівним є факт, що природні процеси комунікації будуть породжувати дещо інші AP, зміст яких корелюватиме із потребами й мотивацією щодо здійснення комунікативного акту.

Другий рівень: вивчаючи рівень породження AP в САЕ, ми розглядаємо його як *стандартний* (стереотипний) і *індивідуальний* (окремішній). Масове породження AP свідчить про їх автоматичну актуалізацію й механічне відтворення, закріплене в мовній свідомості як результат прочитаного й почутого [10, с. 96]. Наші міркування з приводу стандартних AP враховують частотність вище 2. Зареєстровано всього 5 чи 6,25% AP, різних — 75 чи 93,75%. Домінування останніх ще не означає, що перед нами індивідуальні AP. Тут виділяються AP із частотою 2, всього — 6 чи 7,5%, різні — 74 чи 92,5%. Ці AP утворюють маргінальну чи перехідну зону асоціативного поля: між стандартними й індивідуальними AP. Ми глибоко переконані, що певна частка отриманих одиничних AP (27) при збільшенні числа досліджуваних і часу відповіді могла б бути відтворена і відтак перейти у розряд стандартних AP, як наприклад: *Angst, Empfindung, glücklich* <...>, всього — 15 чи 18,75%. Характер одиничних AP можна представити сімома різновидами: 1) AP по тій же категорії — *Angst, Beklemmung, Empfindung, Getragen sein von Liebe, Hass, Schmetterlinge im Bauch, Sehnsucht, Sensibel, temperamentvoll, Traurigkeit, Zuneigung* (11 чи 13,75%); 2) предикативні *Gefühl* — *glücklich / sanft / unsicher / verwirrt / wandelbar* (5 чи 6,25%); 3) за установленням причинної залежності *Gefühl* — *Chaos / Gespür / hä? / Verletzlichkeit / Vorsicht* (5 чи 6,25%); 4) за елементарним визначенням *Gefühl* — *gut / menschlich / persönlich* (3 чи 3,75%); 5) за контрастом *Gefühl* — *Gelassenheit* (1 чи 1,25%); 6) частина – ціле *Herz* (1 чи 1,25%) 7) за визначенням функції предмета *Gefühl* — *fühlen* (1 чи 1,25%).

Домінування першого типу зумовлене завданням САЕ. Семантично його асоціати безмежно насичені, репрезентують неповторність AP 11 досліджуваних. Прикладом незвичних одержаних AP можна вважати 5 асоціатів: *Getragen sein von Liebe, Schmetterlinge im Bauch, Verletzlichkeit, wandelbar, Vorsicht*. Їх породження ґрунтується на основі відношень суміжності чи схожості, що існують між змістовими мовними одиницями й мисленням. Можливо досліджуванні опираються

на власний емоційний досвід або хочуть продемонструвати, як уже зазначалось, свій індивідуалізм і унікальність продукту свого розуму.

Третій рівень: оскільки асоціативне поле тлумачать як прямий психологічний аналог відповідного СТП [10, с. 98], то логічно було б зіставити семантику одержаних асоціатів із СТП "10. Fühlen, Affekte, <Charaktereigenschaften>", укладеного Ф. Дорнзейффом [14, с. 171-173, 175-176, 190, 192]. Однак саме слово-стимул *Gefühl* та деякі його асоціати, зокрема *Seele* (2), *Herz, Beklemmung, Schmerz* (2), інвентаризовано укладачем у СТП "2. *Leben*" [14, с. 19, 22, 24]. Крім того, частина одержаних асоціатів простежується також у інших СТП: "3. *Raum, Lage, Form*" (*Chaos, sanft*); "4. *Größe, Menge, Zahl*" (*Vorsicht, intensiv* (2), *wichtig* (3)); "5. *Wesen, Beziehung, Geschehnis*" (*wandelbar, Glück* (3), *glücklich, Angst, unsicher*); "9. *Wollen und Handeln*" (*Zuneigung, gut, verwirrt, persönlich*) [14, с. 42-43, 57, 64-65, 76, 84, 135, 153, 156, 167]. Одержані асоціати співпадають лише за 8 позиціями із 60 можливих СТП 10, наприклад: 10.4 *Empfindung, Gefühl, Gespür, Verletzlichkeit*; 10.5 *Emotion* (2), *emotional* (2), *temperamentvoll*; 10.9 *Freude* (3); 10.13 *Traurigkeit*; 10.14 *Trauer* (4); 10.47 *Gelassenheit*; 10.52 *Liebe* (16); 10.59 *Hass*. Як бачимо, одержаний домінуючий асоціат *Liebe* (16) в СТП перебуває на 52 позиції, асоціат *Trauer* (4) — на 14, асоціат *Freude* (3) — на 9, асоціати *Emotion* (2), *emotional* (2) — на 5 відповідно. У СТП 2 слово-стимул і деякі асоціати, зокрема *fühlen*, релевантні 21 позиції тощо. Вельми контрастна асиметрія позицій асоціатів і лексем СТП презентує передусім реальне *переживання* досліджуваних, *функціональне*, а не морфологічне навантаження асоціатів, *розбіжність* між штучним і природним комунікативними процесами, механізмами їх творення.

Підсумовуючи, зазначимо, асоціативне поле, як і його мінімальна одиниця — асоціативна пара — є досить складним утворенням, істинну природу яких можна зрозуміти й пояснити лише з кута зору комплексного підходу до вивчення всіх їх суттєвих сторін на лінгвістичному, психолінгвістичному й психологічному рівнях. Крім того, проведений аналіз не надає уявлення про всі можливі асоціати слова-стимулу *Gefühl*, "мережу" його асоціативних зв'язків відповідно, залишається багато питань про сутність, наповнюваність, динамічність одиничних асоціатів. Одержані асоціати свідчать не тільки про кількісне збільшення семантики *Gefühl*, але й про її поглиблення та оновлення.

Подальшою перспективою науково пошуку може бути і має стати вивчення семантики інших асоціатів САЕ чи асоціативне поле слів-стимулів категорії "Емоції, почуття людини" в цілому або окремих слів-стимулів, як наприклад: *Welt, Mensch, Seele, Körper* тощо.

Література

1. Белехова Л. І. Словесний образ в американській поезії: лінгвокогнітивний погляд: монографія / Лариса Іванівна Белехова. — М.: Звездапад, 2004. — 376 с.

2. Вит Ю. В. Концепты пространства в английской офтальмологической анатомической лексике / Ю. В. Вит // Сучасні дослідження з іноземної філології: зб. наук. статей. — Ужгород: ПП Підголицин П. Ю., 2006. — Вип. 4. — С. 99—104.
3. Гамзюк М. В. Актуалізація значення стійких фраз / М. В. Гамзюк // Нова філологія: журн. — Запоріжжя: ЗДУ, 2000. — № 1(9). — С. 86—110.
4. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької мови): монографія / Микола Васильович Гамзюк. — К. : ВЦ КДЛУ, 2000а. — 256 с.
5. Жулай В. І. (2004). Любов як соціальна цінність особистості в суспільних відносинах : автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Жулай Вероніка Іванівна. — К., 2004. — 20 с.
6. Засекіна Л. В., Засекін С. В. Психолінгвістична діагностика: [навч. посібник]. — Луцьк: Вежа, 2008. — 188 с.
7. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Таїса Сергіївна Кириленко. — К.: Либідь, 2007. — 256 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / Сергій Дмитрович Максименко. — К.: ЦНЛ, 2004. — 272 с.
9. Маляренко І. Образно-асоціативне поле етноконцепту BOOMERANG / Ірина Маляренко // Науковий вісник Херсонського державного університету: зб. наук. пр. — Херсон: ХДУ, 2011. — Вип. XIV. — С. 261—265. — (Серія "Лінгвістика").
10. Мартинович Г. А. Опыт комплексного исследования данных ассоциативного эксперимента // Вопросы психологии. — 1993. — № 2. — С. 93—99.
11. Радзієвська Т. До питання про активні процеси в мові: синхронний аспект // Науковий вісник Херсонського державного університету: зб. наук. пр. — Херсон: ХДУ, 2009. — Вип. X. — С. 57—61. — (Серія "Лінгвістика").

Довідники

12. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. — К.: Вища шк., 1982. — 216 с.
13. Шадських Ю. Г., Піча В. М. Психологія: Короткий навчальний словник: терміни і поняття: навч. посібник. — Львів: Магнолія 2006, 2008. — 276 с. — (Вища освіта в Україні).
14. Dornseiff F. Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen. — Berlin: WdeG, 2004. — 933, [3] S.
15. Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache / Hrsg. Götz D., Haensch G., Wellmann H. — Berlin: L., 2008. — 1307, [5] S.